

statning, fordi de ikke faae den — men, at den gaaer ud paa at ville skaffe Fæsterne, forsaavidt de have lyst dertil, strax Eiendom. Og saa det er en betænkkelig Side, at Forholdets Løsning skal beroe paa den ene Part, medens den anden skal continuere Forholdet, hvis Medcontrahenterne forlange Saadant. Bonden skal til enhver Tid kunne forlange den hidtil bestaaende Fæstecontract hævet, men, naar han ikke vil, kan Godseieren ikke forlange det. Hertil knytter sig, antydede jeg for, en Bestemmelse, hvorved den Billighedsgrund og Retgrund, der er for overhovedet at indrømme de nuværende Fæstere noget, skydes tilside. Hos Fæstebefolkningen i det Hele er den Forudfatning, at de ville erholde Fæstestæderne, gaaet over i den almindelige Besiddelse, i den hele Forestilling om dette Forhold. Der er Forskel paa det Forhold, som indtræder, naar Fæsteren dør, efterladende sig Livsarvinger, og naar han dør uden at efterlade sig saadanne. Man seer i de efterladte Livsarvinger i de eventuelle Tilfælde optrædende Repræsentanter for Fæstebefolkningen, og derfor anseer man det for ubilligt, at visse Godseiere sætte Gaardene til Auction og Arvingerne da kunne kastes over paa Staten eller da idetmindste som Fattige fordrives fra de Stæder, hvor de før have haft deres Subsistens. Naar Loven ikke gaaer længere end til at statuere, at ved Fæsteforholdets Ophør skal Fæsterens Afkom have enten Gaarden, eller et vist Bedelag, hvortil der hidtil pleier at tages Hensyn, vilde jeg gaae ind derpaa, men der er i Loven statueret den samme Ret for alle de nuværende Fæstere, hvad enten de have Børn eller Svigerbørn eller ikke, og det er det, jeg finder i høj Grad betænkligt. Ved den Gaard, hvor der sidder en Fæster, der slet ingen Livsarvinger har, som efter den almindelige Vedtægt har Krav paa Fæste efter ham, der har Godseieren Udsigt til at faae en complet sættelig Gaard, der er det ham ikke blot ad Lovgivningsveien, men isølge Vedtægt og den almindelige Mening usformeent at tage en langt større Fordeel end i det andet Tilfælde; han har en aldeles fri Disposition over Gaarden. Men Loven gaaer ud paa, at enhver Fæster kan kræve Gaarden overladt paa billige

Wilkaar, eller en Afstindelse, fordi han ikke faaer Gaarden. Der er altsaa statueret lige Wilkaar for alle Fæstere, medens det efter de hidtilgjældende Forhold ikke har været Tilfældet, og de som en Folge af de ulige Wilkaar opstaaende Fordele for Godseieren tabes ligesom frem for ham.

Man slaaer en Streg over det større Krav, som Godseieren har ved, hvad jeg troer man pleier at kalde fuldkommen Fæsteledighed. Det er altsaa den første Hovedtanke mod Loven. Den anden Anke, jeg væsentligt har mod Loven, er, at den vil opløse Fæsteforholdet ved Taxationer, der skulle foretages paa den ene Parts Forlangende. Jeg skal nu ikke tale om, at Udfæstet har visse Former for Frivillighed, som kun lidet skjule — hvad jeg heller ikke troer, man nogenstunde bør skjule i en Lov — at det er en Evangslov; Frivilligheden bestaaer kun dert, at man kan faae Udfæstelse med Tidspunktet for Evangs Indtrædelse. Men det forekommer mig at være en overordentlig betænkkelig Sag, paa hvilken den lovgivende Magt ikke uden de meest tvingende Grunde bør indlade sig, at en saadan Masse Eiendom som den, hvorom her er Tale, skal være underkastet Taxation, og det ikke for en sælles Anvendelses Skyld i et Statsmed, men for at gaae over i andre enkelte Personers Besiddelse. Jeg sagde, at det var en stor Masse Eiendom. Jeg veed ikke ganske, hvor stort et Beløb af det samlede Hartorn Fæstegodset nu udgjør; men i 1855, altsaa for to Aar siden, angaves det med et rundt Tal til 70,000 Edr. Hartorn. Ansætte vi nu denne Masse Hartorn til en Værdi af 600 Rd. pr. Tønde — uagtet Godseierne sælge Fæstegodset for en lavere Priis, maae vi dog tale om Eiendommens Værdi som saadan, hvilken jeg troer, at jeg her sætter meget lavt — saa have vi en Eiendom til en Værdi af 42 Millioner Rigsdaler. Der foreslaages nu, at denne Eiendom til en Værdi af 42 Millioner Rigsdaler skal efter Taxation, der foretages af forskellige Taxationskommisjoner hist og her, overdrages til enkelte Mænd, som forlange disse Taxationer. Det er en saadan Behandling af Eiendomsforhold, som jeg fin-